

גליון ע

בס"ד, אדר שני תשפ"ד

הלכה מדורה

קובץ הלכות לימי הפורים תשפ"ד

כולל דיני פורים שחל במוצאי שבת

חלק א – הלכות פורים (עמ' ב)

פרשת זכור / תענית אסתר / מחצית השקל / זמן קריאת המגילה / אכילה או לימוד משהגיע זמנה / נמילת ידים לנוגע במגילה / דיני קריאת המגילה וברכותיה / משלוח מנות / מתנות לאביונים / סעודת פורים

חלק ב – דיני שתוי ושיכור – בתפילה, בצירוף למנוח, בק"ש, בזימון,

בברכהמ"ז ובשאר ברכות (עמ' ז)

שתה פחות מרביעית / שתוי שיכול לדבר לפני המלך / שיכור שאינו יכול לדבר לפני המלך / שיכור כלום

חלק ג – הלכות פורים שחל במוצאי שבת (עמ' ח)

האם מותר להמשיך סעודה שלישית לאחר צאת הכוכבים / הזכרת רצה או על הנסים בברכהמ"ז כשמברך לאחר צאת הכוכבים / הבדלה לפני המגילה או לאחריה / איסור הכנה משבת לפורים – לבישת תחפושות, לומר שישן בשבת כדי שיהיה לו כח למוצש"ק, הכנסת בקבוקי שתיה לצורך הלילה / האם מותר לבעל קורא להכין את קריאת המגילה בשבת / מלטול המגילה בשבת / האם יש למעט באכילתו בסעודה שלישית כדי שיוכל להרבות קצת בסעודה בליל פורים

חלק ד – בירורי הלכה בדיני פורים שחל במוצאי שבת (עמ' ט)

האם יש להימנע מלאכול בסעודה שלישית כזית לאחר צאה"כ כדי שלא להיכנס לספק בהזכרות של ברהמ"ז (כשם שיש נמנעים כאשר ר"ח חל במוצש"ק) / האם המגילה מוקצה בשבת / תבאת המגילה לביהכנ"ס בשבת לצורך הלילה / קריאת המגילה בשבת סמוך לשקיעה או בביהש"מ במקום הצורך כגון מושב זקנים / זמן ברכת 'בורא מאורי האש' / המבדיל ובדעתו לשתות יין בסעודה מיד לאחר ההבדלה – האם יברך מעין ג' לאחר ההבדלה ובפה"ג על היין שישתה בסעודה / המבדיל וסוּעַד מיד ושותה משקאות חריפים, וכן בסעודת פורים השותה יין ומשקאות חריפים – האם יברך שהכל או שהם נפטרים בברכת היין

8

לעילוי נשמות

הרב צבי בן הרב אליעזר נתן ז"ל

הרב ישראל זלמן בן הרב שמואל ז"ל

הרב דוב בן הרב אברהם יצחק ז"ל

מרת רחל פריידל בת הרב שמואל זנוויל ע"ה

ניתן להשיג את הקובץ בדוא"ל בכתובת:

A0527618998@gmail.com

© כל הזכויות שמורות

מרדכי פירר

0527618998

חלק א – הלכות פורים

פרשת זכור

א. קריאת פרשת זכור מן התורה^א ויש לקרותה בעשרה ומתוך ס"ת^ב, וצריכים השומעים להתכוון לצאת יד"ח וכן הקורא יכול להוציאם.

ב. י"א שצריך לכוון לצאת יד"ח גם בברכות התורה של העולה לתורה והוא יכול להוציאם.

ג. הבא לביהכנ"ס לשמוע את קריאת זכור אמרינן דחזקה שהתכוון לצאת יד"ח, ולכן יצא יד"ח אף אם בעת הקריאה לא התכוון כך במפורש^ג.

ד. לכתחילה אין לעלות לתורה לפרשת זכור מי שאינו קורא בעצמו בלחש יחד עם הש"ץ מילה במילה^ד.

ה. באופן הקריאה של המילה 'זכר' עמלק בצירי ובסגול, יש נוהגים לקרוא 'זכר' בצירי ולסיים הפסוק ושוב לקרוא את הפסוק ולומר 'זכר' בסגול. ויש מי שכתב שאין צריך לזה, אלא יקרא פעמיים 'תמחה את זכר עמלק' פעם בצירי ופעם בסגול ויסיים את הפסוק, ויש מי שכתב דאף עדיף לעשות כן ולא לקרוא את כל הפסוק פעמיים^ה.

ו. מי שלא שמע פרשת זכור בשבת בבוקר, ויש לו אפשרות לשמוע קריאת זכור לנשים בשבת או את קריאת התורה בפורים, ישמע את קריאת התורה בפורים ויכוון לצאת יד"ח (ולכן בעל הקורא בפורים יכול להוציא יד"ח כל מי שרוצה לצאת בקריאה זו), ומלבד זאת יקרא לעצמו את קריאת זכור מתוך ספר ובניגון וטעמים^ו.

ז. נחלקו הפוסקים האם נשים חייבות בשמיעת פרשת זכור^ז, ובימינו נוהגות לבוא לשמוע. ואשה שאינה יכולה לבוא לביהכנ"ס תקרא לעצמה מתוך חומש^ז. ואם היא יכולה לשמוע את קריאת התורה בפורים תעשה כן ותכוון לצאת יד"ח^א.

ח. מי שלא שמע פרשת זכור בשבת בבוקר, יכול לאכול אע"פ שעדיין לא קיים מצות זכירת עמלק^ח.

ט. אם לאחר זמן נמצא פסול בס"ת, אף אם הפסול היה כבר בקריאת זכור אין צריך לחזור ולקרא^ט.

^א תוס' ברכות (י"ג ע"א ד"ה 'בלשון') ומגילה (י"ז ע"ב ד"ה 'כל'), רא"ש פ"ז דברכות ס"ז כ' ועוד, שו"ע ס"י קמ"ו ס"ב וסי' תרפ"ה ס"ז ומג"א וט"ז.
^ב תרוה"ד ס"י ק"ח, שו"ע ס"י קמ"ו ס"ב, מג"א ר"ס תרפ"ה, אמנם המנח"ח מצוה תר"ג כתב שעשרה הוא מדרבנן וכן צידד המ"ב ס"י תרפ"ה סקט"ז ושעה"צ סק"ה.

^ג הגה' חת"ס על שו"ע ס"י תרפ"ה המופיעות בס' יזר השולחן, והמקור הוא מהט"ז סק"ב.

^ד מג"א ס"י תקפ"ט סק"ד ומ"ב שם סקט"ז, וכ"כ הח"א כלל ס"ח והביאו המ"ב בס"י ס' סק"י.

^ה שו"ע ס"י קל"ט ס"ח לגבי כל השנה ועיין רמ"א, ובמ"ב שם סק"י לגבי פרשיות זכור ופרה.

^ו אג"מ ח"ה ס"י כ' סק"ב.

^ז שלמ"ת ס"י ד' סק"א בשם הגר"א, וטעמו דאם יסיים את הפסוק מסתבר דיצא יד"ח, וא"כ הקריאה השניה הוי הידור לאחר קיום המצוה, ועי' בשלמ"ת שם שמבאר את שיטת הנוהגים לקרוא פעמיים.

^ח לדעת המג"א ס"י תרפ"ה יוצאים יד"ח בשמיעת קריאה"ת בפורים, והעתיקו דבריו הפמ"ג משב"ז סק"ב, הבאה"ט והשערי אפרים פ"ח סעי' פ"ה. אכן המ"ב סקט"ז פקפק בזה, וכן הערוה"ש ס"ה והמהרי"ל דסק"ן בקו"א אות ק"א חלקו על המג"א. מאידך בקריאה לנשים הרבה סוברים שאין יוצאים יד"ח, כמבואר בתרוה"ד ס"י ק"ח דבעינן עשרה גברים והביאוהו הט"ז והמג"א בס"י תרפ"ה. ובשעה"ד נראה דעדיף לצאת יד"ח בקריאה"ת בפורים ולסמוך על המג"א ודעימיה, ומלבד זאת גם יקרא לעצמו מתוך ספר ובניגון וטעמים וכמשי"כ הרמ"א ס"י תרפ"ה ס"ז והמ"ב סק"י דניתן לצאת בזה יד"ח למי שאין לו אפשרות אחרת, וכ"כ בשערי אפרים פ"ח סעי' פ"ה דמי שאין לו ס"ת יקרא מתוך חומש.

^ט החינוך מצוה תר"ג פוטר דאין דרך אשה לעשות מלחמה, ובמנח"ח תמה דהרי במלחמת מצוה אף כלה יוצאת מחופתה, והפוסקים האריכו בזה. י' דסמכין על המקילים לאשה וגם על הסוברים שא"צ ספר ועשרה.

^א כ"כ המהרי"ל דסק"ן בקו"א אות ק"א, דאשה יכולה לסמוך על דעת המג"א דיוצאים יד"ח בשמיעת קריאה"ת בפורים.

^ב דהמצוה אינה דוקא בשבת אלא שתיקנו לקרוא סמוך לפורים, ויכול לצאת יד"ח בשמיעת הקריאה בפורים וכמבואר במג"א ס"י תרפ"ה או בקריאת פרשות בשלח וכן כי תצא, ולכן אינו דומה לאיסור אכילה לפני תפילה או לפני בדיקת חמץ ונטילת לולב וכיו"ב.

תענית אסתר

י. בתענית זו מקילים יותר משאר תעניות כגון למי שחולה עיניים או שאר חולשה, ויש לשאול רב.

יא. מותר לרחוץ בחמין ולהסתפר, אף בעל נפש שמחמיר בשאר תעניות י.

יב. שמייעת מוזיקה בתענית אסתר נראה דמותר.

יג. המצטער יכול לשטוף את פיו ויכוף ראשו למטה כדי שלא יבלע.

יד. בעל ברית יכול לאכול לאחר מנחה גדולה בתענית אסתר שאינו נדחה, ובשנה שתענית אסתר מוקדם אין צריך להתענות כלל.

טו. חתן וכלה בתוך ימי שבע ברכות שלהם אינם מתענים בתענית אסתר.

מחצית השקל

טז. בתענית אסתר קודם מנחה נוהגין ליתן ג' מחציות של המטבע היוצאת באתו מקום, ויש נוהגים ליתן בפורים קודם קריאת המגילה ביום.

יז. מי שאין באפשרותו ליתן סמוך לפורים, נראה שיכול להקדים וליתן מר"ח אדר.

יח. נותנים את המעות לכל מטרת צדקה שירצו, והמנהג ליתן גם בעד ילדיו הקטנים וכשהאשה מעוברת נותנים גם עבור העובר, וקטן שהתחיל אביו ליתן עבורו שוב אינו פוסק.

יט. אין ליתן מחצית השקל ממעות מעשר, אך אם מוסיף על כך יכול ליתן ממעשר.

זמן קריאת המגילה

כ. זמן הקריאה בלילה הוא עד עלות שכי, מעלות ש ועד הנה"ח יקרא ללא ברכה די"א שיכול לקרוא עד הנה"ח, לאחר מכן אין תשלומין.

כא. מי שלא קרא את המגילה עד השקיעה יקרא בבין השמשות ללא ברכה, ואם חל פורים ביום ששי יקרא בבין השמשות של כניסת שבת.

אכילה או לימוד משהגיע זמנה

כב. אין לאכול קודם קריאת המגילה, הן בלילה והן ביום, ולצורך גדול מותר לטעום.

יג שו"ת יפני האריה החי' סי' י"ט, דהרבה פעמים נמצאה טעות בס"ת ולא שמענו שיקראו זכור מחדש, וכ"כ בהלכ"ש פי"ח ס"ד. ובמהרש"ם חי' סי' פ"ד מיקל עפ"י הפמ"ג סי' ש"ג משב"ז סק"ט דכל שהוחזק להקל בדרבנן יש להקל גם בשל תורה, אך עי' אבניז סי' שע"ז סק"ח. יד שעה"צ סי' תקנ"ט סק"ח שרק בג' הצומות מחמירים.

טו דין זה התבאר בהרחבה בקובץ הלכה סדורה - פורים תשפ"ג, חלק ג' סעי' א'.

טז מ"ב סי' תקס"ז סק"י, וגם ב'מי פה' יזהר שלא לבלוע, דהנה כתב המ"ב סק"יב דמותר לשטוף בחומץ 'כמו' במים וש"מ דלא עדיף ממים.

יז שעה"צ סי' תרפ"ו סק"י, דהנה דעת הגר"א דבעל ברית וכן חתן ביום חופתו אינם מתענים כלל בד' צומות מלבד בתענית ת"ב דמשלימים. והאחרונים פלגי דהם צריכים להתענות, דרגל דיחיד אינו דוחה ד' צומות שהם אבלות דברים. ומסקנת השעה"צ, דבד' תעניות בנדחה יש להקל שא"צ להתענות כלל (אכן חתן וכלה צמים מדין יום חופתם דמוחלים עונותיהם, אלא דנ"מ היכא דקשה להם לצום), ובתענית אסתר אף בלא נדחה יש להקל לאכול עכ"פ לאחר מנחה גדולה. ובת"ב נדחה שרי להם לאחר מנחה גדולה, עיין בסי' תקנ"ט ס"ט ובמ"ב סק"י.

יח שעי"ת סי' תרפ"ז סק"א וכ"כ קצושי"ע קמ"א, ב' ועוד הרבה אחרונים (ויש שכתבו שיתענו חצי יום, עי' מהד' ידרשו' על שעה"צ תרפ"ו, ט"ז). ובשאר צומות שנדחים אין מחויבים להשלים עד צאה"כ עי' שעה"צ סי' תקנ"ט סק"י, ובשבה"ל חי' סי' ע' אות ג' כתב שהמנהג שמשלימים.

יט רמ"א סי' תרצ"ד ס"א ומ"ב סק"ד, כדי שיקדימו ישראל שקליהם לשקלי המן, וכתב המג"א דיש נוהגים ליתן קודם קריאת המגילה ביום.

כ הא"ר סי' תרפ"ו סק"ג הביא מס' אמרכל דיש מקומות שנוהגין לשאול מעות פורים מר"ח, אך נראה מדבריו דיש ענין ליתן בתענית אסתר גם משום אגרא דתעניתא צדקה. ונראה שאם נותן את המעות מוקדם יתנה שמקנה אותם לצדקה רק בתענית אסתר.

כא ערוה"ש סי' תרצ"ד ס"ח.

כב מ"ב שם סק"ה.

כג א"ר סי' תרפ"ו סק"ד בשם השלי"ה.

כד מג"א ר"ס תרפ"ז ומ"ב סק"ג.

כה ט"ז סי' תרפ"ח סק"ו ועי' פמ"ג ר"ס תרפ"ז ונוב"י קמא ס"ס מ"א.

כו שעי"ת ר"ס תרפ"ז.

כז מ"ב סי' תרפ"ז סק"ה.

כח פמ"ג סי' תרצ"ב משב"ז סק"ג.

כג. מי שהשהייה מלאכול לאחר הצום יכולה להזיק לבריאותו יכול לאכול לפני המגילה, ויבקש מחבירו שיזכיר לו לקרות לאחר האכילה^א.

כד. קפה ותה יש מי שמתיר לשתותם קודם המגילה ביום^ב.

כה. מותר ללמוד קודם הקריאה אפי' אם כבר הגיע זמנה^ג.

כו. מי שלא יכול לשמוע קריאת המגילה בזמנה, כגון שעליו לעבור ניתוח ביום הפורים, יכול לקרוא ביום י"ג, י"ב או י"א ללא ברכה^ד, ולכתחילה יקרא גם בלילה שלהם^ה. ויש לקרוא בעשרה ואם אינו מוצא עשרה יכול לקרותה ביחיד^ו, ואם לבסוף הזדמן לו לשמוע קריאה בפורים ישמע בברכה, אולם את שאר מצוות הפורים אין לקיימן אלא בזמן.

נטילת ידיים לנוגע במגילה

כז. המנהג להקל ליגע במגילה אף אם לא נטל ידיו וטוב להחמיר ליטול ידיו ואם נטל ידיו לתפילה סגי בזה, אך אם ידיו מטונפות יש ליטול ידיים מדינא^ז.

כח. יש מי שכתב דהנוגע בכתבי הקודש (ובכללם מגילת אסתר) באמצע סעודת פת צריך ליטול ידיים ללא ברכה, אך לא נהגו כן^ח.

דיני קריאת המגילה וברכותיה

כט. הקורא בציבור צריך לפשוט את המגילה כאגרת, אך הקורא ליחיד אין צריך לעשות כן^ט.

ל. בברכת 'שהחיינו' ביום על קריאת המגילה, יכוונו בעל הקורא והציבור גם על מצוות משלוח מנות, סעודת פורים ומתנות לאביונים^י.

לא. הקורא מברך את הברכות בעמידה, וי"א שגם השומעים צריכים לעמוד בעת שמיעת הברכות ולא נהגו כן בכל המקומות^{יא}.

ט רמ"א סוסי"י תרצ"ב ומ"ב סק"ד.

ל מ"ב סי' תרצ"ב סק"ד וסי' תרנ"ב סק"ז, וטעימה מבואר בשו"ע סי' רל"ב סי"ג ומ"ב סק"ד דהיינו פת עד כביצה, תבשיל העשוי ממיני דגן אם אינו קובע עליו ואכילת פירות אפי' הרבה (אמנם המ"ב בסי' תל"א סק"ו כתב, דאין להרבות בפירות כשהגיע זמן בדיקת חמץ). ולענין פת הבאה בכיסנין כתב בערוה"ש סי' רל"ב סי"ח כתב שגלוסקאות אף יותר מכביצה הוי אכילת ארעי, ויש לעיין עד כמה שרי, גם יתכן שהוא מיירי בפה"כ שאינה ספק פת, משא"כ עוגות או מצות שלנו דהוי ספק פת א"כ שרי רק עד כביצה, ועי' גם במ"ב סי' תרל"ט סק"ז דפה"כ שרי לאכול חוץ לסוכה עד כביצה, ויותר מזה הוי אכילת קבע). ושתיה שאינה משכרת מותרת הרבה דלא גרע מפירות.

לא מ"ב סי' תרצ"ב סק"ז.

לב ערוה"ש סי' תרנ"ב סי"ה, והיינו למי שמיקל בשתיה קודם תפילה. והנה מקור האיסור לטעום לפני המגילה הוא תרוה"ד סי' ק"ט, ואיהו ס"ל דגם לפני ק"ש אסור לטעום. וכתב המג"א סי' תרצ"ב סק"ז, דמאחר דקי"ל דמותר לטעום לפני ק"ש א"כ ק"ו לפני מגילה, אלא דלמעשה הוא לא היקל אלא לצורך גדול, וכ"כ המ"ב סק"ד. ונראה דהא דהחמירו במגילה אף בטעימה ואילו בק"ש שרי כמבואר בשו"ע סי' רל"ה סי"ב ובמ"ב סק"ז, היינו כמבואר בלבוש ס"ס תרצ"ב דחיישינן שמא יבוא לבטל קריאת המגילה, ובא"ר שם סק"א ביאר דמאחר דשרויים בתענית אם יתירו טעימה יבואו לאכול, ע"כ. ולפי"ז נראה דלפני קריאת המגילה ביום יש לסמוך על הערוה"ש להתיר עכ"פ שתיה, אלא שהוא כתב טעם חדש דשתיה קילא טפי מטעימה. אכן מאחר שהמ"ב בסי' תרנ"ב סק"ז מתיר טעימה לפני נטילת לולב רק לצורך גדול, לפיכך צ"ע האם ניתן להקל בטעימה או שתיה לפני קריאת המגילה ביום, אא"כ לצורך גדול וכגון לנשים ששומעות את הקריאה מאוחר.

לג מג"א סי' תרצ"ב סק"ז.

לד שו"ע סי' תרפ"ח ס"ז.

לה מ"ב סק"כ.

לו מג"א סק"א ומ"ב סק"כ, ופמ"ג א"א סק"א, וכתב הרמ"א דאם לבסוף הזדמן לו לשמוע קריאה בפורים ישמע בברכה, ושאר מצוות פורים יקיימן בזמן, מ"ב סק"כ.

לי רמ"א סי' קמ"ז ס"א דנהגו להקל וטוב להחמיר שמא נגע במקום המטונף, ואף שהמג"א סק"א מחמיר במגילת אסתר המ"ב סק"א הביא דהרבה מקילים כהרמ"א, ואם נטל ידיים לתפילה סגי כדמוכח בפמ"ג בריש הסימן.

לז דעת הח"א כלל מ' ס"כ דצריך לטול ידיים כמבואר בשבת י"ד ע"א דגזרו טומאה על הידים שנגעו בספרים ונגעו בתרומה, אך הבה"ל סי' קס"ד סי"ב ד"ה 'לחזור' פליג, דלא גזרו לענין חולין גזירת ידיים שנגעו בספרים אלא רק את הגזירה דסתם ידיים עסקניות.

לט שו"ע סי' תר"צ סי"ז בדן קורא לציבור, ודן קורא ליחיד מובא בב"ח בשם המהר"ל וכן דייק מהרמב"ם, אמנם עי' בכה"ח ס"ק ק"ד.

מ פמ"ג סי' תרצ"ב א"א סק"א ומ"ב סק"א.

מא כתב המג"א ר"ס תר"צ ושעה"צ שם סק"א דיש לעמוד, אך מובא בכנה"ג סי' תרצ"ב הגה"ט סק"ב דלא נהגו כן בכל המקומות, ועיין בה"ל סי' תפ"ט ד"ה 'ומצה'.

לב. הקורא בציבור צריך לעמוד בעת הקריאה^{מב}, ויכול להיסמך באופן שאם ינטל מה שנשמך עליו הוא לא יפול^{מג}, ובשעה^{נד} יכול להיסמך אף סמיכה גמורה^{מה}, והקורא לציבור נשים אין צריך לעמוד^{מה}.

לג. בעת הקריאה צריך לכוון לצאת יד^ח, אכן מי שבא לביהכנ"ס כדי לשמוע את הקריאה אע"פ שלא כיוון בפירוש בעת הקריאה יצא יד^ח, וכן די לכוון פעם אחת בעת תחילת הקריאה^{מז}.

לד. אין לשומעים לענות 'ברוך הוא וברוך שמו' בעת שמיעת הברכות מפי הקורא, ובדיעבד לא הוי הפסק^{מז}.

לה. הנכנס לביהכנ"ס לאחר שבירכו את ברכות המגילה, ועתה יש לפניו שתי אפשרויות: **א.** לברך מיד את הברכות ולקרוא בעצמו (ויקפיד להשמיע לאזניו) עד שיגיע לפסוק בו אוהז הקורא שכבר התחיל לקרוא, ומשם ולהלן יקשיב לקריאתו. **ב.** להקשיב לקורא מתחילת הקריאה, וכאשר הקורא יפסיק מעט כגון בפסוק "איש יהודי", יברך לעצמו. נראה דאם יש לו מגילה יכול לנהוג כאפשרות הראשונה, וכשיש לו חומש טוב לנהוג כאפשרות השנייה^{מז}.

לו. אם שכח לברך לפני הקריאה, כגון הקורא שלא בציבור, והוא באמצע הקריאה, יברך בין הפרקים^{מז}. ומהו בין הפרקים, י"א שהוא לפני פסוק "איש יהודי" וכן לפני "בלילה ההוא", וי"א שהוא בין פרשה לפרשה שבמגילה ואפי' פרשה סתומה.

לז. אם אין מי שידוע לקרות את המגילה בטעמיה, יקרא אחד ללא טעמים.

לח. אין מדקדקין בטעויותיה, והיינו שאם קרא תיבה שלא כראוי אך לא השתנה הענין בקריאה זו כגון שאמר יהודיים במקום יהודים אינו חוזר^{מז}. אולם אם השתנה הענין כגון מ'נפול' - נפל ומ'ושב' - ישב, יש לחזור ולקרוא ללא ברכה^{מז}.

לט. אם החסיר תיבה אחת לגמרי בקריאה או בשמיעה, אם היא תיבה שמשנה את הענין חוזר וקורא בברכה^{מז}, וכן אם היא אינה משנה את הענין חוזר וקורא^{מז}.

מ. אם השמיט אות אחת שאינה משנה את הענין אי"צ לחזור^{מז}, אך באופן שמשנה הענין כגון שהשמיט אות מ"ם בקריאת מתנות לאביונים (דמילת אביוני ללא מ"ם משמעותה - אביון שלי ולא שני אביונים) יחזור ויקרא^{מז}.

מא. אם החסיר שמיעת תיבה אחת יקראנה לעצמו אפי' מתוך החומש, ויש להשמיע לאזנו את התיבה ההיא. ויקפיד שלא ישמעו אותו אחרים,

^{מב} שו"ע סי' תר"צ ס"א.

^{מג} משא"כ בקריאה^{מז} דהשו"ע סי' קמ"א ס"א אוסר לקורא אף סמיכה קלה משום שהתורה ניתנה באימה.

^{מד} בה"ל ר"ס תר"צ, ועי' גם במ"ב בשעה^{מז} צ"ע תקפ"ה סק"ב לענין סמיכה בשופר, ובבה"ל סי' תכ"ב ס"ז ד"ה 'מעומד' לענין סמיכה בהלל.

^{מה} הגרשז"א (שלמי מועד עמ' ער"ד).

^{מו} מ"ב סי' תקפ"ט סקט"ז.

^{מז} וכן בכל ברכה שאדם שומע ומתכוון לצאת בה ידי"ח לא יענה בהוב"ש, כמבואר במג"א סי' קכ"ד סק"ט דכתב על השו"ע שם סי"ה דיש לענות בהוב"ש, דאם הוא במקום שאסור להפסיק לא יאמר, וביאר בדגמ"ר דק"ו בברכות שיוצא בהם ידי"ח כגון ברכות שופר ומגילה. והנה המ"ב סקכ"א הביא דהח"א כלל ה' ס"ג הסתפק האם בדיעבד הוי הפסק, אך המ"ב הכריע דאינו הפסק, ועי' גם שעי"ת סי' רי"ג סק"א.

^{מח} דין זה התבאר בהרחבה בקובץ הלכה סדורה - פורים תשפ"ג, חלק ה' סע' א'.

^{מט} מ"ב סי' תרצ"ב סק"ו, ומהו בין הפרקים מבואר בשעה^{מז} צ"ע סי' תרצ"ב סק"א.

^י מג"א סי' תרצ"א סק"י, שעי"ת ר"ס תר"צ.

^{נא} שו"ע סי' תר"צ ס"ד ומ"ב סק"י וסקנ"א.

^{נב} בה"ל ד"ה 'אין'. ועי' שעה^{מז} צ"ע סי' תפ"ח סק"ג דלדעת הטור בשם הר"מ דאין מברכים לגמור את ההלל שמא ידלג תיבה ותהיה ברכתו לבטלה אלא מברכים לקרות את ההלל, צ"ל דס"ל כדעה א' בשו"ע דבמגילה אין מדקדקים בטעויותיה ומסתבר דכן לענין הלל, ולכן לא הוי ברכה לבטלה כשמברך לקרות את הלל אף אם לבסוף יטעה בקריאה. אך אם יברך לגמור את ההלל, אף אם ידלג אות אחת הוי חשש ברכה לבטלה.

^{נז} וכתב בשונה הלכות ס"ו דאם עדיין לא סיים את הקריאה יתכן דאינו מברך כיוון שלא הסיח דעתו.

^{נד} ונראה דלא יברך, דהנה דעת הבה"ל סי' תר"צ שם דיברך אך הביא דהח"א סובר דאינו מברך משום דחשש לדעת הריא"ז, ולכן נראה דמספק לא יברך, וכ"ש אם לא הסיח דעתו מהקריאה וכדלעיל.

^{נה} ובבה"ל סי' תר"צ הביא דהח"א סובר דחוזר.

^{ני} בברכה, כן נראה מהבה"ל שם בתחילת דבריו במוסגר.

כי זה יפריע להם לשמוע מהקורא שהם מכוונים לצאת ממנו.^י

מב. לכתחילה יש לשמוע קריאתה בציבור משום פרסומי ניסא. והמחזיק מגילה כשרה וקורא בלחש עם הש"ץ, נחלקו הפוסקים האם נחשבת קריאתו כקריאה בציבור או ביחיד.^י

מג. אם חשב על דברים אחרים באמצע הקריאה אבל שמע את התיבות, ואם היו שואלים אותו אלו תיבות קראו עתה היה יודע לענות יצא, אך המתנמנם באמצע שמיעתה לא יצא.^י

מד. הקורא לנשים לאחר שכבר יצא יד"ח יברך 'לשמוע מקרא מגילה', כי נשים אינן חייבות בקריאה אלא בשמיעה,^י וטוב שאחת מהשומעות תברך ולא הקורא.^{יא}

מה. לאחר הקריאה מברכים 'הרב את ריבנו' ואין לברך בקריאה ליחיד,^{יב} ובקריאה לנשים המנהג שלא לברך.^{יג}

מו. אין לדבר עד לאחר ברכת 'הרב את ריבנו'.^{יד}

משלוח מנות

מז. חייב אדם לשלוח לכה"פ שתי מנות לאיש אחד ויש לשלוח דבר הראוי לאכילה ללא צורך בבישול וכיו"ב, וי"א דאם ראוי להתבשל מיד מהני, ולכתחילה נכון להקפיד שתהיה מנה חשובה לפי ערך המקבל.^י

מח. אין מקיימים מצות משלוח מנות אלא ביום.^י

מט. השולח קודם פורים, י"א דלא יצא מאחר שהמקבל קיבל קודם פורים אף אם נהנה מהם בפורים,^י ויש מי שאומר דאם שלח לפני פורים נמי לא יצא אף אם המקבל קיבל בפורים.

נ. ולכן הקונה משלוח מנות בחנות לפני פורים ומסכם עמם שישלחו אותו למקבל, אם הוא רוצה לצאת יד"ח משלוח מנות במשלוח הזה, יתנה עמם שלא ישלחו לפני יום הפורים.^י

נא. נחלקו הפוסקים האם יוצאים יד"ח במשלוח מנות לקטן שאינו בר מצוה.^י

נב. השולח מנות לחבירו והוא מוחל ואומר הריני כאילו התקבלתי, נחלקו הפוסקים האם יצא.^י הנותן לחבירו במתנה ע"מ להחזיר לא יצא.^י

נג. אם המקבל אינו יודע בפורים מי שלח לו, י"א דלא יצא.^י

^י דין זה התבאר בהרחבה בקובץ הלכה סדורה - פורים תשפ"ג, חלק ג' סע' ג'.

^י החזו"א סי' קנ"ה סק"ב סובר דהוי קריאה בציבור וכ"מ מהמ"ב סי' תרפ"ט סק"ט דנתן עצה לעשות כן, אך במועו"ז ח"ב סי' קע"ג הע' ב' הביא דהגר"ז סבר דהוי קריאה ביחיד.

^י חשב על דברים אחרים אך שמע את התיבות יצא (התבאר בפורים-תשפ"ג ח"ג ס"ד). המתנמנם לא יצא, שו"ע תר"צ, י"ב ובה"ל ד"ה 'קראה'.

^ס רמ"א סי' תרפ"ט ס"ב ובמ"ב סק"ח כיצד לברך בקריאה לנשים, ומש"כ דנשים אינן חייבות אלא בשמיעה כ"כ מ"ב סי' תרצ"ב סק"א.

^{סא} ע"י מ"ב סי' רע"ג סק"כ ומג"א סי' תקפ"ה סק"ג ומ"ב סק"ה, אולם מעיקר הדין יכול הקורא לברך וע"י גם מ"ב סי' תרצ"ב סק"א.

^{סב} שו"ע סי' תרצ"ב ס"א דלאחר הקריאה מברכים, וכתב הרמ"א דבקריאה ליחיד אין לברך, וע"י גם בבה"ל ד"ה 'אלא'.

^{סג} במקראי קודש סי' ל"ה הסתפק האם בעין עשרה מדין ציבור ולא מצונו שנשים נחשבות ציבור וכן אין מצטרפות לדבר שבקדושה, או מדין פרסום הנס ובעשר נשים נמי איכא, ודעת הגרשז"א (הלכ"ש פכ"א דבה"ל סק"ו) דאין לברך.

^{סד} ואם דיבר לפני שברך, השעה"צ סי' תרצ"ב סק"ב כתב דלהטור דברכה זו שייכא למגילה אפשר דשוב אינו יכול לברך אך לבעה"ע דהיא הודאה בפני"ע יכול לברך, ובערוה"ש ס"ג כתב דיכול לברך.

^{סה} שו"ע סי' תרצ"ה ס"ד דחייב לשלוח שתי מנות, ובמ"ב סק"כ דיש לשלוח דבר הראוי לאכילה או שראוי להתבשל מיד, ובה"ל שם ד"ה 'חייב' דהמנה תהיה חשובה לפי ערך המקבל.

^{סו} רמ"א סוף סי' תרצ"ה.

^{סז} פמ"ג סי' תרצ"ד א"א סק"א, ודעת הי"א הוא הערוה"ש סי' תרצ"ה ס"ז.

^{סח} מ"ב סי' תרצ"ה סק"ב.

^{סט} הבא"ח פ' תצוה סט"ז והכה"ח סי' תרצ"ד אות י"ב סברי דלא יצא דבמשל"מ כתיב 'איש לרעהו' וקטן אינו בכלל רעהו, והערוה"ש סי' תרצ"ה ס"ח סובר דיצא, וכתב במקראי קודש סי' ל"ט אות ב' דבמשל"מ לרבו יצא דהוא בכלל רעהו דגם הקב"ה נקרא רעך.

^ע רמ"א סוף סי' תרצ"ה ומ"ב סק"ב.

^{עא} בה"ל ריש סי' תרצ"ד בשם הפמ"ג.

נד. בן עיר ששולח לבן כרך וכן להיפך, י"א שלא יצא מפני שהמקבל אין זה פורים אצלו^ע.

נה. אבל אפי' תוך שבעה חייב, אך אין שולחים לאבל^ע.

נו. אשה וילדים אינם צריכים לזכות במוצרים לפני ששולחים אותם^ע.

מתנות לאביונים

נז. נותנים לשני עניים לכל אחד מתנה אחת^ע ושיעורה כדי קניית סעודה.

נח. אין ליתן מכסף מעשר אלא את מה שנותן להם יותר משיעור הנתינה או שנותן לעניים נוספים, ומוטב להרבות במתנות לאביונים מאשר במשלוח מנות^ע.

נט. אין ליתן בגד או כלים, אלא כסף או מאכל^ע.

ס. ניתן ליתן צ'ק דחוי אם אפשר לקנות בו בפורים, אך מחילת חוב אינה מועילה^ע.

סא. אשה וילדים גדולים חייבים ליתן, והמנהג שהבעל או האב נותן עבורם אף שלא זכו בכסף, ויש מי שאומר שהם צריכים לזכות בכסף לפני הנתינה, או שהוא יזכה להם ע"י גבאי הצדקה^פ.

סב. אבל חייב במתנות לאביונים, ואבל שהוא עני מותר לתת לו מתנות לאביונים^{פא}.

סעודת פורים

סג. זמן הסעודה ביום ולא בלילה, ומ"מ גם בלילה יש להרבות קצת בסעודה^{פב}.

סד. לכתחילה יש לאכול פת בסעודת פורים^{פג}, אך הואיל ונחלקו הפוסקים האם יש חיוב פת, לכן מי ששכח על הניסים בברהמ"ז ביום אינו חוזר, אלא ב'הרחמן' יאמר 'הרחמן הוא יעשה לנו נסים וכו'^{פד}.

סה. מתפללים מנחה לפני הסעודה, ורוב הסעודה צריכה להיות ביום^{פה} ונוהגים להדליק בה נרות^{פי}.

חלק ב – דיני שתוי ושיכור – בתפילה, בצירוף למנין, בק"ש, בזימון, בברהמ"ז ובשאר ברכות

א. יש לחלק דינים אלו לארבעה מצבים: א. שתי פחות מרביעית. ב. שתי יותר מזה אך עדיין יכול לדבר לפני מלך או אדם נכבד, והוא הנקרא שתוי. ג. אינו יכול לדבר לפניהם, והוא הנקרא שיכור. ד. שיכור כלוט.

ב. מי ששתי פחות מרביעית יין או משקה המשכר יכול להתפלל^{פי}.

^{עב} שו"ת כת"ס סי' קמ"א אות ב'.

^{עז} ח"י ר' מאיר שמחה מגילה ד' ע"א וכן בשלמ"ת כ"ז, ז' בשם החזו"א, אכן בא"א ר"ס תרצ"ד כתב, דב"ע ששלח בי"ד לב"כ ואכלם בט"ו יצא.

^{עד} על שאר קרובים תוך ל' יום ועל אביו ואמו תוך י"ב חודש, שו"ע סי' תרצ"ו ס"ו ומ"ב סק"כ.

^{עה} דין זה התבאר בהרחבה בקובץ הלכה סדורה - פורים תשפ"ג, חלק ג' סעי' ה'.

^{עו} סי' תרצ"ד ס"א, וכתב הב"ח פ' תצוה ה' פורים סט"ו דשיעורה כדי קניית סעודה, ועי' מהרש"א ח"י אגדות מגילה ז' ע"א דבעינן שיהיה שיעור נתינה.

^{עז} מ"ב סי' תרצ"ד סק"ג, ומש"כ דמוטב להרבות במתנ"א יותר ממשל"מ הוא מהרמב"ם ה' מגילה פ"ב הי"ז.

^{עה} הפמ"ג תרצ"ד משב"ז סק"א הסתפק, ודעת האו"ש פ"ב ממגילה ה"ט"ז דלא מהני.

^{עט} דין זה התבאר בהרחבה בקובץ הלכה סדורה - פורים תשפ"ג, חלק ג' סעי' ו'.

^פ דין זה התבאר בהרחבה בקובץ הלכה סדורה - פורים תשפ"ג, חלק ג' סעי' ז'.

^{פא} מ"ב סי' תרצ"ו סק"ז וסק"ט.

^{פב} שו"ע ורמ"א סי' תרצ"ה ס"א, ודלא כהראב"ה שהביא המרדכי במגילה אות תשפ"ז שיש חיוב סעודה גם בלילה.

^{פג} שו"ת מהרש"ל סי' מ"ח כהר"י פולאק והט"ז סי' תרצ"ג סק"ב הסכים עמהם, אך המג"א שם סק"ט כתב דלא מצינו חיוב פת בפורים וכ"כ הא"ר סק"ז.

^{פד} מ"ב סי' תרצ"ה סקט"ו.

^{פה} רמ"א סי' תרצ"ה ס"ב.

^{פו} שע"ת ר"ס תרצ"ה, קיצושי"ע סי' קמ"ב ס"ה.

ג. שתוי דהיינו ששתה רביעית יין שאינו מזוג בבת אחת או יותר מרביעית יין מזוג אף בשתי פעמים או משקה המשכר, לכתחילה לא יתפלל עד שיפוג יינו, ואם התפלל יצא יד"ח^פ.

ד. אם יעבור זמן תפילה עד שיפוג יינו מותר לו להתפלל^פ, וישתדל להתפלל מתוך סידור^ז, ואם לא התפלל תפילת תשלומין.

ה. כל זה בשתוי שעדיין יכול לדבר לפני המלך או אדם נכבד, אך אם הוא שיכור שאינו במצב זה לא יתפלל אף אם יעבור הזמן אלא יתפלל תפילת תשלומין, ואם התפלל תפילתו תועבה ויש לחזור ולהתפלל^ז.

ו. ק"ש דינה כתפילה ולכן השתוי או השיכור לא יקראו, ואם יעבור זמנה יקראו בלא הברכות^ז. ואם פג יינם לפני שעבר זמנה יקראו שנית^ז.

ז. לענין ברכה, השתוי יכול לברך אך השיכור לא יברך^ז, ולכן יש לשים לב לברך קודם שמגיעים למצב זה, ומיהו אם כבר התחייב כגון שצריך לברך ברהמ"ז יברך אף במצב זה^ז.

ח. אם הגיע לשכרות של לוט לא יתפלל, לא יקרא ק"ש ולא יברך, ואף בדיעבד לא יצא יד"ח, וכשיפוג יינו יתפלל, יקרא ק"ש או יברך^ז.

ט. אין לצרף שיכור לזימון עשרה ולשאר דברים שבקדושה, ולזימון שלשה אפשר דמצטרף^ז.

י. בקריאת המגילה נראה דשיכור מצטרף^ז.

יא. יין ששותים בתוך הסעודה אינו משכר, ומ"מ הכל לפי מה שמשער בעצמו שהיין לא השפיע עליו^ז.

חלק ג – דיני פורים שחל במוצאי שבת

א. מותר להמשיך בסעודה שלישית גם לאחר צאת הכוכבים, ואין בזה איסור אכילה לפני המגילה^ק.

ב. אין להזכיר על הניסים בברהמ"ז של סעודה שלישית אלא רק רצה, אף אם נמשכה סעודתו ואכל כזית פת משחשיכה^{קא}.

ג. בסעודה שלישית אי"צ להימנע מלאכול כזית פת בלילה, אף אלו הנמנעים מלאכול כזית בלילה כשר"ח חל במוצש"ק (עי' חלק ד' סע' א').

ד. מבדילים לאחר שחוזרים מקריאת המגילה. והקורא ביחיד כגון לבני ביתו, יבדיל לפני הקריאה^{קב}.

^פ שו"ע סי' צ"ט ס"א ומ"ב סק"א.

^{פח} שו"ע ומ"ב סק"ב, ואף הרגיל בין לכתחילה לא יתפלל, מ"ב סק"ד, ולהט"ז משקה המשכר אף פחות מרביעית אם משכר כמו רביעית יין.

^{פט} מ"ב סק"ג, ובסק"ז הביא מהישי"ט דביו"ט יכול להתפלל מנחה דא"א להמתין, ובמג"ג באלף המגן סק"ח כתב דפורים כיו"ט, ובמ"ב סק"ג משמע דאף בחול הדין כן.

^צ רמ"א ס"ג ומ"ב סק"ז, ויתפלל תשלומין אא"כ התחיל לשתות סמוך לסוף הזמן דהוי מזיד, שו"ע ומ"ב סק"ו.

^{צא} שו"ע, וכתב בכה"ח סק"ו דה"ה אדם נכבד.

^{צב} רמ"א ס"א ומ"ב סק"ח.

^{צג} מ"ב סק"ח, ועם ברכותיה (הגרשז"א באש"י פכ"ב הע' ע"ג).

^{צד} מ"ב סק"א, וכתב המ"ב סי' קפ"ה ס"ו דיברך לפני שיגיע למצב הזה.

^{צה} מ"ב סי' קפ"ה ס"ו ונראה בדבריו דה"ה כל ברכה אחרונה וכ"כ בשו"ה הלכות צ"ט, ד'. ולהגר"א (במ"ב צ"ט, י"א) כתב הבה"ל סי' קפ"ה ס"ה (ד"ה יאוי) דאפשר שמודה בברהמ"ז ואולי כוונתו כשהיא דאוי, ודעת הגר"ח (אש"י פכ"ב הע' ע"ב) דיברך גם ברכה רביעית אף שהיא מדרבנן.

^{צו} מ"ב סק"א.

^{צז} מ"ב סק"י, ומשמע במ"ב דמיירי בשיכור, אך בשו"ה הלכות ס"ד משמע דאף שתוי אינו מצטרף לזימון עשרה ולדבר שבקדושה.

^{צח} עי' מ"ב סי' נ"ה סק"ג דישן אינו מצטרף למגילה דבעינן פרסומי ניסא ובישן ליכא פרסום, וש"מ דשיכור שמבין, והראיה שיכול לברך כדלעיל סעי' ז', איכא פרסומי ניסא ומצטרף, וכשהגיע לשכרותו של לוט אינו מצטרף.

^{צט} מ"ב סק"ב.

^ק המ"ב סי' תרצ"ב סק"ד אסר אפי' טעימה לפני קריאת המגילה, והמקור הוא מהמג"א סק"ז שלא התיר אלא לצורך גדול, וציין דזה חמיר מק"ש וכן בדיקת חמץ דשרי טעימה לפנייהם כמבואר בסי' רל"ה ס"ב ובסי' תל"א ס"ב. מיהו אין נראה שצריך למעט מכבוד שבת ולהפסיק באכילת סעודה שלישית מחמת קריאת המגילה, וגם יש לציין לא"ר סי' תרצ"ב סק"א שביאר דהא דאסרו בטעימה היינו מפני ששרויים בתענית, וא"כ זה לא שייך כשפורים חל במוצש"ק דאז התענית היא ביום חמישי.

^{קא} מ"ב סי' קפ"ח סק"ג, מפני שהזכרה מעין המאורע של פורים היא רשות, ולכן יאמר רק רצה.

^{קב} הדרי"מ סי' תרצ"ג סק"ב הביא מ"ז בזה, דדעת האבודרהם והכלבו דיש להבדיל לפני הקריאה, אך מנהג נרבוני"א לקרות ואח"כ להבדיל וכ"פ הרמ"א שם ס"א, וביאר הגר"א משום דכל מה שיש לאחר את יציאת היום מאחרים. אמנם יחיד הקורא וכגון לבני ביתו, כתב בדעי"ת סק"א

ה. ברכת 'בורא מאורי האש' מברכים לאחר המגילה (עיין חלק ד' סע' ה').

ו. אין להכין בשבת לצורך פורים (ולענין הבאת המגילה לביהכנ"ס לפני צאת השבת, עיין חלק ד' סע' ג').

ז. ולכן אין להכניס בשבת בקבוקי שתיה למקרר לצורך סעודת ליל פורים, אין לומר בשבת שהולך לישון כדי שיהיה לו כח להיות ער בליל פורים, וכן אין ללבוש תחפושות בשבת אא"כ מבעו"י גדול והילדים נהנים מזה בשבת ולא ניכר שלבשו לצורך מוצש"ק.

ח. מותר לבעל קורא להכין בשבת את קריאת המגילה.

ט. המגילה אינה מוקצה בשבת זו שחלה ב"ג אדר (עיין חלק ד' סע' ב').

י. יש מי שכתב, שראוי למעט קצת באכילתו בסעודה שלישית כדי שיהיה לו מקום לסעודת ליל פורים, אמנם הפוסקים לא הזכירו דין זה. אך נראה שמי שידע שהוא לא יוכל לאכול בלילה, ראוי שיעשה כן אם אינו מבטל בזה עונג שבת.

חלק ד – בירורי הלכה בדיני פורים שחל במוצאי שבת

א. בסעודה שלישית שנמשכת לתוך הלילה, אין צריך להימנע מלאכול כזית פת משחשיכה (אף מי שנוהג להימנע מלאכול כזית פת משחשיכה בסעודה שלישית כאשר ר"ח חל במוצש"ק), ובברהמ"ז יזכיר רק רצה ולא על הנסים.

שיבדיל לפני הקריאה. ויש לעיין במי שצריך להוציא את אשתו בהבדלה, אלא שהיא הולכת לקריאה לנשים לפני שהוא יספיק לחזור וא"כ יצטרך להתעכב עד לאחר שהיא תחזור אלא שהוא רוצה ללכת ללמוד, דיתכן שיכול להבדיל בביתו לפני קריאת המגילה, ואין לחשוש לזה שטועם לפני המגילה שהרי לדעת האבודרהם והכלבו כך הוא הדין לכתחילה, ובע"כ דבשתיה דמצוה לא חששו, ומ"מ לדינא ישאל רב.

ב. המ"ב סי' תרס"ז סק"ה הביא מהח"א, דאסור להביא יין מיו"ט לחבירו אא"כ בשעה"ד שיהיה לו קשה להביא בלילה, וגם צריך להביא מבעו"י גדול דאפשר שיצטרך לו ביו"ט א' ולא יהיה ניכר שמביא לצורך יו"ט ב', וגם זה שרי רק לצורך מצוה ולא לצורך חול, ע"כ. ולכן אין להכניס שתיה למקרר בשבת לצורך מוצש"ק, ואין ללבוש תחפושות אא"כ הילדים נהנים בשבת וגם לא ניכר שמתלבשים לצורך מוצש"ק, ועי' באג"מ (ח"ד סי' ק"ה אות ג') שהתיר להלביש פיגמה לקטנים בשבת לצורך מוצש"ק אם רגילים ללבוש זמן מה לפני שהולכים לישון. ולומר שהולך לנוח לצורך מוצש"ק אסור, עי' מ"ב סי' ר"צ סק"ד בשם ס"ח, ועי' בשע"ת סק"ב בשם הא"ר וכ"כ בערוה"ש ס"א דאסור אף כשרוצה שיהיה לו כח ללמוד במוצש"ק.

ד. דעת הגרשז"א (שש"כ פכ"ח הע' קע"ח), וטעמו מפני שידיעתו ולימודו הם כבר בשבת. ויש להביא ראיה לכך, ממשי"כ בשע"ת סי' ש"ז סק"א בשם שו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תר"צ) שאסור לקרות בספר בשבת כדי להכיר מקום הצריך להגיה אותו למחר, אבל אם מתכוון לקרות ואם ימצא טעות יגיה למחר מותר, וש"מ דאם יש לו תועלת גם בשבת מותר אף שמתכוון לתועלת גם למחר.

ה. והיא גם אינה מוקצה מחמת חסרון כס, דאיתא בסי' ש"ח ס"ד דכתבי הקודש מותר לטלטלם, ומבואר בר"ן שבת (מ"ח ע"א בדפה"ר ד"ה יואכא) שכתבי הקודש לא נאסרו מעולם בשונה מכלים שמלאכתם להיות שאסור לטלטלם שלא לצורך כלל. והוסיף בתו"ש סק"א, דלפיכך כתבי הקודש אינם מוקצה מחמת חסרון כס אף אי קפיד עליהו ומייחד להו מקום.

ו. הרמ"א סי' תרצ"ה ס"א כתב דנהגו להרבות קצת בסעודה בליל פורים, והב"ח סק"ג ביאר בשיטת הראב"י דחובה לאכול בלילה, ולפי"ז לכי' יש למעט קצת בסעודה שלישית, וכ"כ המחצה"ש סק"א דימעט קצת באכילתו בשבת ביום כדי ליתן מקום לסעודת ליל פורים. ואף שהב"ח ס"י תקכ"ט ס"א (ד"ה 'בעיו"ט') כתב דאין להימנע מלקבוע סעודה ביו"ט ראשון מ"ט שעות ולמעלה כדי שיוכל לאכול לתיאבון בליל יו"ט שני, וטעמו משום דאין בקביעת דירחא והעיקר הוא יו"ט ראשון. וא"כ ק"ו שאין למנוע מלאכול בשבת דהוי מצוה כדי שיהיה לו מקום לסעודת ליל פורים. מיהו יש לחלק, דהב"ח מייירי שלא להימנע מלאכול ביו"ט א' ולבטל מצוה מחמת יו"ט ב', אך הכא הנידון אינו להימנע מסעודה ג' אלא למעט בה קצת באכילתו לצורך ליל פורים. אכן הפוסקים לא הביאו דין זה, וגם המ"ב סק"ג לא הזכיר כן אלא כתב דאף שעשה סעודה חשובה בסעודה ג' מ"מ צריך להרבות קצת בלילה לכבוד פורים. ומיהו יתכן דמי שידע שלא יוכל לאכול בליל פורים, ראוי שימעט קצת באכילתו בסעודה ג' (וחידוש מעניין מובא במנהגי החת"ס פכ"ג אות ט'), דבשנה שחל פורים במוצש"ק הוא אכל סעודה ג' קודם שעה עשירית).

ז. **הנידונים הם: א. מח' מג"א וט"ז בהזכרת רצה וגם יעו"י. ב. אימתי מודה הט"ז שאין להזכיר ב' הזכרות. ג. פורים ביום ששי או במוצש"ק.**

א. דעת המג"א סי' קפ"ח סק"ח (וסי' תי"ט) דכאשר חל ר"ח במוצש"ק ואכל בסעודה ג' כזית פת גם בלילה, אינו יכול להזכיר גם רצה וגם יעו"י משום דהוי תרתי דסתרי אלא יאמר רק יעו"י, וכ"כ המ"ב סק"ג דיזכיר רק יעו"י דזה הוא חיוב לכו"ע. אך דעת הט"ז סק"ז (והביאו המ"ב בלשון י"א) דיזכיר את שניהם ואין בזה תרתי דסתרי (ומבואר בגר"ז סי"ז ובקצוש"ע מ"ד, י"ז דלהט"ז רק אם אכל גם בלילה מתחייב להזכיר יעו"י). ולכן יש שכתבו להימנע מלאכול כזית משחשיכה כדי שלא להיכנס למח' המג"א והט"ז (קצוש"ע שם). ואם אכל כזית פת רק בביהשמי"ש של מוצש"ק שהוא ר"ח ולא לאחר צאה"כ, דעת הגריש"א (ס' ה' יום ביום פ"ז הע' 46) דלכו"ע מזכיר רק של שבת ולא הזכרת ר"ח דהוי ספק.

ודע דאע"פ שהמ"ב בסי' קפ"ח שם לא הכריע בין המג"א להט"ז, מצינו במקום אחר שהכריע כהמג"א. דהנה כתב המג"א סי' תרצ"ה סק"ט, דבפורים שחל ביום ששי ואכל סעודת פורים וקידש עליו היום, מזכיר בברהמ"ז מלבד רצה גם עה"י אם עדיין לא התפלל ערבית של שבת. אך המ"ב שם סקט"ו פסק כהח"א (קנ"ה, ל"ב) דפליג על המג"א ואין להזכיר עה"י מאחר שמזכיר רצה, והוי תרתי דסתרי (וביישוב דעת המג"א דלא

ב. המגילה מותרת בטלטול בשבת, השנה ששבת היא ב"ג אדר (משא"כ בפורים משולש ששבת היא בט"ו אדר) פ"ה.

ג. מותר להביא את המגילה לביהכנ"ס בשבת אם ילמד בה לפני השקיעה, ונראה דמותר גם להביאה לאחר השקיעה אם יספיק ללמוד בה עוד לפני צאת הכוכבים קט.

ד. אין לקרוא את המגילה בשבת סמוך לשקיעה אף במקום צורך כגון במושב זקנים, ואף בבין השמשות יש להחמיר (ובשעה"ד ישאל רב האם מותר לקרוא בביהש"מ ש"פ).

חשש לתרתי דסתרי ואילו ברי"ח שחל במוצש"ק פסק דלא יזכיר גם רצה וגם יעו"י, ביאר בדע"ת סי' תרצ"ה ס"ג משום דליל ט"ו שייך באמירת עה"י לבני כרכים, ולכן גם בני פרזים מזכירים. וכן איתא במאירי פסחים ק"ב ע"א, דאף דסי"ל כהרא"ש דאזלינן בתר שעת הברכה ולא בתר תחילת הסעודה, מ"מ בפורים דפרזים אם נמשכה סעודתו ומברך ברהמ"ז בליל ט"ו יזכיר עה"י, משום דהוא פורים לבני כרכים).

ה. והנה הפמ"ג (סי' קפ"ח משב"ז סק"ז) ביאר בשיטת הטי"ז דלא חייש לתרתי דסתרי כשר"ח חל במוצש"ק, מפני ששבת הרי קדמה לרי"ח וניחא שמזכיר תרויהו שהרי סדר ההזכרה הוא רצה ואח"כ יעו"י כפי סדר הימים. ועפ"י חידש הפמ"ג בשיטת הטי"ז, דברי"ח שחל במוצש"ק וטעה והזכיר יעו"י תחילה לא יחזור להזכיר רצה, מפני שלאחר שעשאו ר"ח שוב א"א להזכיר של שבת שהיא לפני ר"ח. ועפ"י דבריו נראה להוסיף, דיו"ט שחל ביום ששי ונמשכה סעודתו עד הלילה, הואיל ובסדר ההזכרות ברהמ"ז רצה קודם ליעו"י, א"כ לאחר שזכיר רצה (שהוא תדיר) שוב לא יוכל להזכיר יעו"י אף להטי"ז, שהרי בגוונא דידן יו"ט הוא לפני שבת ולאחר שעשאו שבת א"א להזכיר יו"ט שהיה ביום ששי (שו"ר שכי"כ בקצוה"ש פמ"ז בבדח"ש סק"ב גבי ר"ח שחל ביום ששי ונמשכה סעודתו עד שבת, דזכיר רק רצה לא יעו"י אף להטי"ז).

ו. ולגבי פורים, אם הוא חל ביום ששי ונמשכה סעודתו עד שבת, אליבא דהטי"ז ניתן להזכיר שניהם שהרי בסדר ברהמ"ז הזכרת עה"י היא לפני רצה ולא הוי תרתי דסתרי, אלא שכאמור לעיל המ"ב סי' תרצ"ה סקט"ו פסק דלא יאמר עה"י. אך כשפורים חל במוצש"ק ונמשכה סעודה שלישית עד הלילה אף להטי"ז אין לומר עה"י, שהרי הזכרת עה"י היא לפני רצה בסדר ברהמ"ז, ואם יאמר עה"י ועשאו פורים לא יוכל להזכיר של שבת (וכדלעיל מהפמ"ג אליבא דהטי"ז ברי"ח שחל במוצש"ק וטעה והזכיר יעו"י לפני רצה דשוב לא יאמר רצה, וכן במש"כ הקצוה"ש ברי"ח שחל במוצש"ק דיאמר רק רצה). ולכן גם להטי"ז יזכיר רק רצה ולא עה"י שהיא הזכרת רשות (עי' מ"ב סי' קפ"ח סק"ג), ולפיכך אי"צ להימנע מלאכול כזית בלילה, משום דלכו"ע יזכיר רק רצה (וכ"כ בפסקי הגר"ש קמניצקי פ"ז סי"ג).

ז. השנה ששבת היא ערב פורים דפרזים, יש לעיין בענין הבאת המגילה לביהכנ"ס בשבת. והנה המ"ב סי' תרפ"ח סק"י הביא דהפרי"ח אוסר לטלטל את המגילה בשבת, אך השע"ת סי' תרצ"ג הביא דהמטה יהודה ביאר דלא אסר הפרי"ח אלא בט"ו שחל בשבת מפני שמעיקר הדין היה צריך לקרוא בשבת, ובזה גזרו חז"ל שמא יטלטלנה ברה"ר, אולם בשאר שבתות השנה מותר לטלטלה, וכן מבואר בהג"ח חת"ס סי' תרפ"ח ס"ו. ולפי"ז השנה ששבת היא י"ג אדר ואינו זמן קריאתה שרי לטלטלה, ובהכי ניחא הא דפסק השו"ע בסי' ש"ח ס"ד דכתבי הקודש מותרים בטלטול, וכתב המ"ב סק"ב בשם הא"ר והפמ"ג דמגילה בכלל זה, ולהמבואר גם הפרי"ח מודה הואיל ואיירי בשאר שבתות השנה (וכ"כ שע"ת סי' תרצ"ג). קט אין להביא את המגילה בשבת עבור מוצש"ק משום איסור הכנה, וכ"כ השע"ת סי' תרצ"ג והמחצה"ש סי' ש"ח סק"י. ואף דשבות לצורך מצוה שרי בביהש"מ, כתב המ"ב סי' שמ"ב סק"ב דדוקא בעיולי יומא התיירו אך בביהש"מ דמוצש"ק דהוי אפוקי יומא אין להתיר מפני שמספיקא אמרינן דלא פקעה הקדושה (והוא מהמג"א שם). והבה"ל (ד"ה 'בין השמשות') הוסיף, דהנה שיטת ר' יוסי דביהש"מ מתחיל לאחר ביהש"מ דר' יהודה, ונמצא דבכדי להתיר שבות בביהש"מ דמוצש"ק יש לתפוס שתי קולות, חדא כר' יהודה שהרי לפי ר' יוסי עדיין יום גמור הוא, ועוד דהלכה כרבי דלא גזרו על שבות בביהש"מ, ומנלן דניתן להקל שתי קולות, ועוד הביא דהבי"מ מחמיר כי אין אנו בקיאים בזמן ביהש"מ.

מיהו יש להוסיף, דהאיסור הוא כשמביא בשבת לפני השקיעה דהוי ודאי יום וילמד בביהש"מ דהוי ספק לילה. אך כשמביא בביהש"מ וילמד גם בביהש"מ, דעת הגרש"א (שש"כ פכ"ח הע' קס"ח) להקל אף שיתכן דבעת שמביא לביהכנ"ס עדיין יום וכשלומד כבר הוי לילה, משום דכתבו התוס' שבת (ל"ד ע"ב ד"ה 'ספק') דביהש"מ כולו מן היום או כולו מן הלילה או חציו יום וחציו לילה, ובכה"ג אמרינן ספיקא דרבנן לקולא.

ונראה להביא ראיה להתירא, דהנה בגליון הרע"א סי' תצ"ה הסתפק האם מותר לבשל בביהש"מ של מוצאי יו"ט לצורך אכילה בביהש"מ גופא, ובגנזי הרע"א (סי' כ"א) מצדד שלא להדליק נר בביהש"מ של מוצאי יו"ט שמא בעת שידליק עדיין יום ואח"כ לילה ונמצא עושה מלאכה ביו"ט לצורך חול, ולכ"י זה סתירה להגרש"א. ומיהו נראה דהרע"א מחמיר במילי דאורייתא ולא בדרבנן, והראיה דבחי' הרע"א נדרים (לאחר דף ס"ט ע"ב), מובא בענין בעל שלא יוכל להפר את נדרי אשתו שנדרה בביהש"מ, דשמא עתה כבר לילה ולא הוי ביום שומעו (וכוונתו דבעת ששמע היה יום ומיד כשרוצה להפר כבר הוי לילה). והביא דחד מחבריא רצה לומר דיכול להפר מטעם ס"ס, שמא עדיין יום ואת"ל דכבר הוי לילה שמא גם הנדר היה בלילה, וכתב דיש לפקפק להסוברים דס"ס לא מהני בדשיל"מ, והרי היא יכולה להתיר ע"י חכם אף למחר ולפיכך הוי דשיל"מ. וכע"ז מביאים מליקוטי רע"א נדרים (ע"ב ע"א), דלכ"י יש להתיר בישול ביו"ט בביהש"מ לצורך ביהש"מ משום ס"ס, אלא דהואיל והוי דשיל"מ כי יכול להמתין עד הלילה יש להחמיר בדאורייתא ולהקל בדרבנן, ע"כ. ומעתה לגבי הדלקת נר או בישול בביהש"מ אה"י דיש להחמיר אף כשהינה בביהש"מ גופא הואיל והוי דאורייתא, אך בדין הכנה דרבנן יש להתיר מדין ס"ס כשמכין בביהש"מ ויהנה בביהש"מ גופא.

ולפיכך נראה, דמותר להביא את המגילה לביהכנ"ס מבוע"י אם יספיק ללמוד בה מבוע"י, וכן מותר להביא לאחר השקיעה אם יספיק ללמוד בה בביהש"מ (בס' ארחות רבינו ח"ב עמ' ק"ד מובא שהגר"ח העיד שהחזו"א היקל אף בהדלקת נר בביהש"מ מיו"ט ראשון לשני, אך החמיר בטלטול מטפחת ומחזור, ע"כ, ואולי משום דהנאת הנר באה מיד בעת הדלקתו).

ה. ברכת 'בורא מאורי האש' אין מברכים לפני קריאת המגילה, אלא בהבדלה שעושים לאחר הקריאה ק"א.

ו. המבדיל בליל פורים ובדעתו לסעוד מיד ולשתות יין בסעודה, לא יברך בפה"ג על היין בסעודה וכן לא יברך מעין ג' על יין ההבדלה כי ברהמ"ז פוטרנו (וי"א דיכוון בעת ההבדלה שלא לפטור את היין שבסעודה, ואז יברך מעין ג' לאחר ההבדלה וכן יברך בפה"ג על היין שבסעודה) ק"ב.

ק"י יש לעיין, האם מותר במקום הצורך (כגון במושב זקנים שהולכים לישון מוקדם) לקרוא את המגילה בשבת מפלג המנחה או עכ"פ לאחר השקיעה. והנה השו"ע ס"י תרצ"ב ס"ד התיר לקרוא את המגילה מפלג המנחה למי שקשה לו התענית (דאסור לאכול קודם קריאתה כמבואר ברמ"א שם). וכתב המג"א סק"ו, דאף אם חל פורים ביום ראשון שרי לקרוא בשבת מפלג המנחה, אך סיים דאין להתיר מפני שאין קוראים את המגילה בשבת. וביאר הלבו"ש דהרי הוא עדיין אסור במלאכה עד צאה"כ וא"כ איכא גזירה דשמא יעבירנה ד"א ברה"י, והוסיף הפמ"ג (א"א סק"ו) דפשוט שאף אם התפלל מעריב מפלג המנחה לא מהני, דעדיין היא שבת ואסור בעשיית מלאכה.

ובשו"ת חת"ס (ס"י קצ"ה) העיר על המג"א מהר"ן ר"ה (ח' ע"א בדפה"ר ד"ה גמ'), שביאר מדוע לא גזרין שלא למול בשבת שמא יעביר את התינוק או את האיזמל ד"א ברה"י, משום דחז"ל גזרו רק במצוות שהכל טרודים בהם ולא יזכיר אחד לחברו, משא"כ מילה שאין הכל טרודים ואי אתי להעביר ד"א יזכירוהו. והקשה החת"ס, דא"כ גם במגילה בשבת דיחידים קוראים מחמת אונס ליכא למיגזר שמא יעביר, דהציבור שאין טרודים עתה בקריאה יזכירו. ובהגה' ברוך טעם על המג"א יישב, דכיוון שחז"ל גזרו שלא לקרוא בשבת כשחל בה פורים (פורים משולש), לא פלוג בזה ואסרו גם כשחל פורים במוצש"ק, משא"כ במילה דמעולם לא היתה גזירה שלא למול שמא יעביר שהרי היא מוטלת רק על יחידים.

ולענין קריאתה בביהשמי"ש, הפמ"ג ס"י תרצ"ב (משב"ז סוף סק"ג) הסתפק בזה, דהנה המג"א ס"י שמ"ב נשאר בצ"ע האם גזרין על שבות בביהשמי"ש דמוצש"ק דהא איקבע איסורא דשבת (ולא דמי בביהשמי"ש דע"ש, וכפי שהובא לעיל אות ד'). וציין למג"א ס"י תרנ"ב סק"א, דמי שלא נטל לולב ביום הראשון, יטלנו בביהשמי"ש דספיקא דאורייתא לחומרא אך ללא ברכה, משא"כ ביום השני דהוי דרבנן. וכתב הפמ"ג, דלפי"ז מגילה הואיל והיא מדברי קבלה הוי כדאורייתא וא"כ שרי לקרותה בביהשמי"ש וסיים בצ"ע. אלא דיש להעיר, דכל זה הוא רק כאשר א"א בשום אופן לקרוא את המגילה בלילה, דבזה הסתפק הפמ"ג האם להקל בביהשמי"ש דומיא דלולב דאם לא יטול בביהשמי"ש שוב לא יוכל ליטול בלילה. עוד יש להעיר (וכ"כ בס' מעדני יו"ט ח"ה ס"י קל"א), דהשעה"צ ס"י תר"צ סקמ"א פסק דמגילה בלילה חיובה מדרבנן ורק ביום הוי ד"ק, וא"כ בליל פורים הוי כלולב ביו"ט שני שאין נוטלים בביהשמי"ש, ולפיכך צ"ע האם ניתן לקרוא מגילה בביהשמי"ש דמוצש"ק.

ק"א הבי"י ס"ס רח"צ (וכן ס"ס תרצ"ג) הביא את הכלבו דיש לברך בורא מאורי האש לפני המגילה, ואף דהלכה כר' יהודה דאמר סודרן על הכוס, מבאר הבי"י דזה כשאינו משתמש לאור הנר אבל כשמשתמש לאורו יברך מיד. אך הביא דרבינו ירוחם סובר דקודם ברכת במה"א אסור לעשות מלאכה כגון אורג או כותב אך מותר להדליק נר או להוציא מרשות לרשות, ומסיים הבי"י דלפי"ז קריאת המגילה לאור הנר אינה מלאכה וסגי בהבדלה בתפילה. ובגליון רע"א ר"ס רח"צ הכריע במי שרוצה ללמוד אחר מעריב דמוצש"ק (בשאר השנה) דלא יברך במה"א קודם הלימוד אלא יסדרנה על הכוס לכשיבדיל בביתו, וציין לס' תורת חסד (בסוף המפתחות, שביאר דהחולקים על הכלבו סברי דעדיף לברך במה"א בהבדלה לאחר המגילה, ולא דמי לליל ת"ב במוצש"ק שכתב ב"י ס"י תקנ"ו לברך במה"א קודם איכה, דהתם אין כוס דלא מבדילים אלא במוצאי הצום).

והנה המ"ב בס"י תקצ"ט סק"א כתב, דבר"ה שחל במוצש"ק מתפללים מעריב מתוך הסידור אע"ג שעדיין לא בירכו במה"א, מפני שהתפילה שגורה קצת בפיו ולכן הקריאה לאור הנר אינה נחשבת להנאה גמורה, והמחמיר יחמיר לעצמו אך אין להורות כן לאחרים. ולפי"ז לכי יש לברך במה"א קודם המגילה דאינה שגורה כתפילת מעריב. אלא שהמ"ב ס"י רח"צ סק"ד פסק כהרע"א, דמי שרוצה ללמוד קודם ההבדלה לא יברך במה"א אלא בהבדלה, והביא בשעה"צ סק"ג ראיא מדנוהגים לומר 'ויתן לך' קודם ההבדלה, וכוונתו דהיא אינה שגורה ואפ"ה נוהגים העולם לאומרה קודם במה"א, א"כ ה"ה לימוד אף שאינו שגור בפיו אין לברך במה"א קודם לימודו (מיהו צ"ב מדוע הוצרך המ"ב לבאר דשרי להתפלל מעריב בר"ה שחל במוצש"ק קודם במה"א מחמת שהתפילה שגורה בפיו, והרי כאמור הוא מתיר לומר 'ויתן לך' וכן ללמוד קודם במה"א אע"פ שאינם שגורים, ויתכן דכתב לרווחא דמילתא. וע"ע בשע"ת ס"י תקצ"ט, דיש שאין אומרים 'ויתן לך' קודם ההבדלה כדי שלא לאומרה קודם במה"א).

ונראה דטוב יותר שלא לברך במה"א קודם קריאת המגילה, אלא לסדר אותה על הכוס בשעת ההבדלה, וכדפסק המ"ב לגבי אמירת 'ויתן לך' ולגבי לימוד. אכן מי שמברך קודם הקריאה יש לו על מה לסמוך, דהרי המ"ב בס"י תקצ"ט פסק דהמחמיר לברך במה"א קודם מעריב דר"ה אע"פ שהיא שגורה קצת יכול להחמיר לעצמו, וכ"ש מגילה שאינה שגורה כתפילה, וע"י גם בשע"ת ס"י תרצ"ג דהמברך במה"א קודם הקריאה לא הפסיד. ומיהו יש להוסיף, דהנה הבה"ל בס"ס רצ"ו מסתפק האם נשים חייבות בברכת במה"א, ולפיכך איכא טעם נוסף שלא לברך במה"א קודם המגילה כדי שיוכל לברך אותה בהבדלה ולהוציא את אשתו ובנותיו (וכ"כ בברכ"י ר"ס תרצ"ג בשם הבית דוד).

ק"ב השנה ליל פורים דפריזים חל במוצש"ק, ויש שישעו מיד לאחר ההבדלה הן מדין סעודת מלוה מלכה והן מדין ליל פורים (ע"י רמ"א ס"י תרצ"ה ס"א דמצוה להרבות בסעודה בליל פורים, ובמ"ב סק"ג הוסיף דה"ה כשחל במוצש"ק אף שעשה סעודה חשובה בסעודה שלישית). ויש לעיין מי שישתה יין בסעודה זו הסמוכה להבדלה, האם עליו לברך עליו או שהוא נפטר בברכת יין ההבדלה. והנה דעת הרא"ש (פ"י ע"פ ס"י ד') דיין הבדלה פוטר יין שבסעודה, ואילו התוס' ברכות (מ"ב ע"ב ד"ה יורב ששת') סברי שאינו פוטר אא"כ נטל ידיו ואח"כ הבדיל (ולא דמי לקידוש דשייך לסעודה כי אין קידוש אלא במקום סעודה). והשו"ע ס"י קע"ד ס"ד הביא את ב' השיטות, דבתחילה כתב בסתם דהמבדיל על שולחנו פוטר יין שבתוך המזון ואח"כ כתב ד"א דאינו פוטר אא"כ נטל ידיו קודם הבדלה, וסיים דלכן המבדיל קודם נט"י יכוון שלא לפטור את היין שישתה בסעודה (ואז יברך מעין ג' על יין ההבדלה, מ"ב סקט"ו), ובדיעבד אם לא כיוון פוטר את היין בסעודה (וגם לא יברך מעין ג') דספק ברכות להקל.

ז. המבדיל בליל פורים וסועד מיד ושותה משקאות חריפים, וכן מי שבסעודת פורים שותה יין וגם משקאות חריפים, אינו מברך שהכל על המשקאות החריפים (אף באופנים שצריך לברך עליהם בסעודה), מפני שברכת בפה"ג על היין פוטרם^ק.

והשו"ע בסי' קצ"ט ס"ז נמי הביא מח' זו ולא הכריע, וכתב המ"ב סקכ"ו דאין לברך ברכה אחרונה על יין ההבדלה וכן בתוך הסעודה פטור מלברך על היין, דספק ברכות להקל. ובשעה"צ סקל"ט ציין שהט"ז סק"ו השמיט את העצה שכתב השו"ע בסי' קע"ד לכוון ביין ההבדלה שלא לפטור את היין בסעודה, וטעמו כמבואר בתו"ש. והיינו דהתו"ש סק"ד תמה על המחבר, שהרי לדעת הרא"ש שהשו"ע סתם כוונתו בסי' קע"ד ס"ד ובסי' רצ"ט ס"ז דאין הבדלה פטור יין שבסעודה, א"כ אם יכוון שלא לפטור יצטרך לברך עליו והר"ז גורם ברכה שאינה צריכה. והא דלא חשיב ברכה לבטלה אלא ברכה שאינה צריכה, יש לבאר עפ"י מש"כ בתבואות שור (יו"ד סי' י"ט סק"יז) דמי שיש לפניו כמה סוגי פירות וכשמברך על האחד מתכוון שלא לפטור את השאר הוי ברכה לבטלה דהברכה על כולם היא ענין אחד, ואין לעשות כן אף בשבת כדי להרבות בברכות. אולם יין הבדלה ויין שבסעודה הם שני עניינים, דזה למצוה וזה לשתות ולכן יכול לכוון לפטור את זה ולא את זה הוי ברכה לבטלה (והוסיף שגם הנטילה וברכת המוציא ביניהם מפסקת). ולדינא נראה לנהוג כהכרעת המ"ב בסי' רצ"ט שלא לברך מעין ג' על יין ההבדלה וכן לא יברך על היין בסעודה. אמנם הגר"ז בסי' קע"ד ס"ה כתב שיכוון שלא לפטור את היין בסעודה, ובדיעבד אם לא כיוון לא יברך על היין בסעודה דהוי ספק ברכות (ועי' בשש"כ פ"ס הע' קי"ח דהגרש"א תמה כיצד מהני לכוון שלא לפטור והרי בדעתו לשתות מיד עוד יין).

^ק **הנידונים הם: א. ספק האם יין מצוה פטור משקין. ב. האם בפורים שתיית יין היא יסוד המצוה. ג. דעת המ"ב דאין מצוה פטור משקין.**

א. בגליון הרע"א ר"ס קע"ד הביא מס' בתי כהונה דין מחודש, דאין פטור שאר משקין רק בשתיית יין רשות אך יין שמחוייב לשתות מחמת מצוה אינו פטור. ונראה לבאר סברתו עפ"י הפמ"ג סי' קע"ז (א"א סק"א) שחקר בדאין יין פטור שאר משקין, האם זה משום שברכתו חשובה ומבוררת יותר וכוללת שאר משקין, או משום חשיבות היין ששאר משקין טפלים אליו. והנה אי נימא דאין פטור מחמת חשיבותו, אפשר דדוקא כששותה להנאתו ולרצונו הוא מחשיבו ולכן הוי עיקר, משא"כ כששותה מחמת שהמצוה מחייבת ולא כי רוצה בו. אמנם להצד הראשון דאין פטור מחמת שברכתו חשובה ומבוררת יותר, אין סברא לחלק בין יין מצוה ליין רשות. עוד יש לבאר עפ"י מש"כ בכתבי הגרש"א (קובץ צהר, אהל ברוך עמ' רמ"ה), דאין פטור שאר משקין משום שההודאה עליו כוללת הודאה על שאר משקין כי הרגילות היא לשתות עוד משקין עם היין, עכ"ד. ולפי"ז יש לצדד, דדוקא יין בסעודה פטור כי רגילות לשתות עוד משקין עמו, משא"כ כששותה יין למצוה דאין רגילות לשתות עוד משקין.

והרע"א לאחר שהביא את הבתי כהונה ציין למג"א סק"א, וכוונתו למאי דכתב המג"א דאין קידוש פטור מים שבסעודה, ומוכח דאין מצוה פטור ולכ"י זה דלא כהבתי כהונה. אכן אין הכרח שכוונתו לדחותו, דמהרש"ם בדע"ת (סי' קע"ד סוף ס"ב) יישב דשאני קידוש הואיל ואין קידוש אלא במקום סעודה ולכן הוא שייך לסעודה, וכבר ציין בשו"ת שבה"ל (ח"ג סי' ט"ז) דהבתי כהונה עצמו חילק בזה, ולכן יתכן דכוונת הרע"א רק לציין שיש קידוש לכו"ע פטור שאר משקין. והנה הבאה"ט (סי' קע"ד סק"ט) הביא תשובת הגינת ורדים (כלל א' סי' א' ב' ג') דכוס ברהמ"ז פוטר קפה ששותה אחר הסעודה ודלא כהבתי כהונה, אך בשבה"ל (שם) חושש לדעת הבתי כהונה וכתב דיברך על מאכל אחר ויפטור את כוס הקפה.

ב. והשתא יש לעיין, במי שסועד מיד לאחר ההבדלה ושותה משקאות חריפים, האם עליו לברך עליהם שהכל (באופנים שיש לברך על יי"ש בסעודה), או שהם נפטרו בברכת יין ההבדלה מדאין יין פטור שאר משקין. וכן בסעודת פורים (בכל שנה) ששותים בה יין יש לעיין האם הוא פטור משקאות חריפים, שהרי שתיית יין בפורים מצוה כדפסק השו"ע סי' תרצ"ה ס"ב, וא"כ תליא בפלוגתא הבתי כהונה והגינת ורדים אי יין מצוה פטור שאר משקין. אכן צ"ב בגדר החיוב בשתיית יין בפורים, דיתכן דיסוד החיוב הוא בשמחה והיין הוא רק ההיכי תמצא לקיים חיוב זה. ומובא משמיה דהגר"ז (בסי' עמק ברכה, סעודת פורים), דהא דלא מצינו בשום מועד שחייבים לשתות יין עד דלא ידע כמו שהתחייבנו בפורים, מפני שבכל המועדות עיקר מצות שמחה היא לשמוח בהקב"ה, והבשר והיין הם סיבה לעורר את השמחה. אולם בפורים דכתיב ביה משתה ושמחה, המשתה עצמו הוא גוף המצוה בלי שום תכלית של שמחה אחרת, ולכן תקנו על חיוב זה של שמחה דחייב לבסומי עד דלא ידע, עכ"ד. ובדבריו מבואר דיסוד החיוב הוא בשתיית יין בדוקא, ולא שהמצוה היא שמחה והדרך להגיע אליה היא ע"י היין.

ועפ"י דבריו נראה לבאר את הא"ר שהביא הבה"ל ר"ס תרצ"ה, דהקשה איך חייבו חז"ל להשתכר, ותיירץ שכל הנסים נעשו בימי אחשוורוש ע"י היין ולפיכך חייבו חכמים להשתכר כדי שיהא נזכר הנס הגדול בשתיית היין. ונראה כוונתו, דלא שיש חיוב שמחה בעלמא וניתן לקיימה ע"י היין, דאי נימא הכי א"כ ניתן לתקן אופנים אחרים של שמחה או עכ"פ לא ע"י חיוב שכרות ביין, אלא דהחיוב הוא בשתיית היין בדוקא לזכרון הנס (והואיל דהמצוה היא דוקא ביין, אפשר דלא חששו לשכרות שהרי שומר מצוה וכו', כן ביאר בסי' עטרת המועדים סי' ס"ט).

ודאיתנן להכי דשתיית יין בסעודת פורים היא שורש המצוה, יש לדון האם צריך לברך על היי"ש. ולהאמור לעיל דהשבה"ל חשש לבתי כהונה, יש לברך שהכל על מאכל אחר ולכוון לפוטרו. מיהו יש לדחות, דאף שיסוד המצוה הוא שתיית יין מ"מ לא דמי ליין מצוה, דלעיל ביארנו את סברת הבתי כהונה לפי הפמ"ג דאין מצוה אין לו חשיבות דאינו שותה להנאה אלא למצוה, וזה לא שייך בפורים דשותים יין לשמוח בו וא"כ הוי חשוב חשיבות. וכן לסברת הגרש"א דאין מצוה אינו בא עם שאר משקין אלא רק לקיום המצוה, בפורים אדרבה היין נתקן להיות חלק מהסעודה.

ז. וביותר יש לציין, שבמ"ב סי' תע"ט נראה דלא ס"ל כהבתי כהונה. דהנה השו"ע שם ס"א פסק דאין לשתות יין בליל הסדר בין כוס ג' לכוס ד', וכתב המ"ב סק"ה דשאר משקין שאינם משכרין מותר, ומבאר השעה"צ סק"ד דאם היתה דעתו בברכת היין לפטור שאר משקים אי"צ לברך עליהם ולכן לא מיחזי כמוסיף על הכוסות. הא קמן, דאף יין מצוה של ד' כוסות (וגם מייירי בכוס ג' שהיא כוס ברהמ"ז) פטור שאר משקין. ולפיכך נראה, דהמברך על היין בסעודת פורים פטור את המשקאות החריפים (אף באופנים שצריך לברך עליהם בסעודה).